

витрат на модернізацію, модифікацію, добудову, дообладнання, реконструкції тощо, а також суми накопиченої амортизації за даними бухгалтерського обліку на дату набрання чинності розділом III Податкового кодексу. При цьому до переоціненої вартості основних засобів не включається сума дооцінки основних засобів, що проведена після 1 січня 2010 року;

- якщо загальна вартість усіх груп основних засобів за даними бухгалтерського обліку менша, ніж загальна вартість усіх груп основних фондів за даними податкового обліку на дату набрання чинності розділом III Податкового кодексу, то тимчасову податкову різницю, яка виникає в результаті такого порівняння, слід амортизувати як окремий об'єкт із застосуванням прямолінійного методу протягом трьох років;

- строк корисного використання об'єктів основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів для нарахування амортизації з дати набрання чинності розділом III Податкового кодексу платнику податку необхідно визначати самостійно з урахуванням дати введення їх в експлуатацію, але не менше встановлених мінімально допустимих строків корисного використання, визначених пунктом 145.1 статті 145 кодексу;

- первісна вартість основних засобів не збільшується на вартість придбання або поліпшення після дати набрання чинності розділом III Податкового кодексу в частині витрат, віднесених на збільшення балансової вартості об'єктів до такої дати.

Висновки. В статті розглянуто нові нововведення, що торкнулися класифікації основних засобів та нарахування амортизації, відокремлено ряд відмінностей що до нарахування амортизації в бухгалтерському обліку, уточнено та доповнено нові види витрат. Податковим кодексом передбачено пооб'єктне ведення обліку вартості, яка амортизується. Намічено підготовчі заходи, які необхідні для перебудови податкового обліку амортизації.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.10 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
2. Про оподаткування прибутку підприємств [Електронний ресурс] : закон України : [прийнято ВР 28.12.94 № 334/94-ВР, в ред. закону України № 283/97-ВР від 22.05.97 зі змінами та доп.]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 27.04.00 № 92 зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 18.05.00 № 288/4509 зі змінами та доп. (за текстом – П(С)БУ № 7). – Режим доступу : www.rada.gov.ua

Надійшла 10.08.2011

УДК 658(075.8)

Л. Г. ДОНЧАК

Вінницький національний технічний університет

СИСТЕМНИЙ ТА ПРОЦЕСНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена дослідженню поняття "внутрішній економічний механізм підприємства". Проаналізовано різні погляди науковців та запропоновано власне визначення даної категорії з точки зору системного та процесного підходів.

The article is conserved the research of concept "internal economic mechanism of enterprise". The different points of views are analysed and determination of this category is offered from the point of view of the system and process approaches.

Ключові слова: системний підхід, процесний підхід, система, процес, внутрішній економічний механізм, принципи побудови.

Вступ. Враховуючи складну та нестабільну економічну ситуацію країни, що загострилась в зв'язку з настанням світової кризи, проблема покращення роботи господарюючих суб'єктів, попри свою актуальність, набула необхідно-важливого характеру. Це, перш за все, пов'язано з різким погіршенням діяльності практично усіх підприємств, не залежно від їх галузевого напрямку. Тому сьогодні, з метою підвищення ефективності суб'єктів господарювання, науковцями активно досліджуються різні аспекти їх діяльності.

Не байдужою ця проблема залишила й авторів цієї статті, які вважають, що зміни, спрямовані на покращення діяльності підприємства, необхідно розпочинати саме з їх внутрішньої діяльності, а саме з внутрішнього економічного механізму підприємства, здатного швидко та гнучко адаптуватись до зовнішнього середовища та забезпечувати ефективне функціонування суб'єкта господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження суті категорії "внутрішній економічний

механізм підприємства”, враховуючи особливості системного та процесного підходів.

Результати дослідження. Категорія “внутрішній економічний механізм підприємства” є відносно новою в економічній літературі, яку широко почали використовувати в своїх працях сучасні науковці, зокрема, М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова, Г.В. Стадник, Л.Г. Чеканова, І.І. Килимник, В.І. Торкатюк, І.І. Цигилик, П.В. Круш та інші.

Суть категорії “внутрішній економічний механізм підприємства”, на жаль, недостатньо висвітлена в сучасній економічній літературі, тому її визначення зустрічається досить рідко. Теоретичні та практичні аспекти функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства досить актуально досліджуються в роботах к.е.н., професора Грещака М.Г. [1], який, на жаль, не дає конкретно-обґрунтованого визначення категорії, однак зазначає, що функціонування підприємства як системи підрозділів забезпечується через його внутрішній економічний механізм.

Цигилик І.І. внутрішній економічний механізм ототожнює з господарським механізмом підприємства і характеризує його як сукупність економічних методів і важелів, які діють на всіх рівнях управління і дають змогу відповідно до об’єктивних економічних законів розвитку суспільства активно впливати на виробничу діяльність колективу з метою досягнення економічних і соціальних завдань, що стоять перед колективом на сучасному етапі [2, с. 3]. В загальному, таке визначення є досить широким, не чітким стосовно досліджуваних категорій: господарського та внутрішнього економічного механізмів, оскільки вони не є синонімами, а тому характеризувати їх як одне ціле, на наш погляд, не зовсім доцільно.

Існує думка, що система внутрішній економічний механізм – це сукупність чинників, які визначають майнові, орендні, виробничі, фінансові відносини між підприємством та його підрозділами, в тому числі між самими підрозділами, дають можливість здійснити внутрішню економічну діагностику підприємства та забезпечують реалізацію економічних інтересів усіх учасників виробництва [3, с. 23]. Ми підтримуємо таку позицію авторів, які розглядають внутрішній економічний механізм як систему, виходячи з того, що теоретично будь-яка система являє собою сукупність взаємозалежних елементів, функціонування яких регулюється суб’єктами управління.

Руденко Г.В. в своїй роботі розглядає внутрішній економічний механізм на рівні інтегрованого підприємства, що являє собою складову частину економічного механізму, за допомогою якої здійснюється вплив на внутрішньовиробничі фактори господарювання, від стану яких залежить діяльність інтегрованого підприємства як в цілому, так і стосовно його структурних одиниць. Внутрішньовиробничі фактори господарювання можуть мати економічну, технологічну, соціальну, організаційну природу, тому комплексний внутрішній економічний механізм має представляти собою систему економічних, мотиваційних, організаційних механізмів, які формуються під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища господарювання інтегрованого підприємства [4, с. 96].

Варто відмітити погляд Доберчак Н.І., яка, досліджуючи внутрішньофірмові господарські відносини на промислових підприємствах, зазначає, що внутрішній економічний механізм – це метод господарювання виробничих підрозділів, заснований на економічній і матеріальній зацікавленості і відповідальності всіх учасників виробничого процесу за кінцеві результати праці в межах наданої їм на договірних або бездоговірних умовах господарської самостійності [5, с. 7].

Отже, враховуючи те, що внутрішній економічний механізм підприємства повинен складатися з певної кількості взаємопов’язаних елементів (складових), реалізація яких вимагає послідовного процесу, нами пропонується розглянути дану категорію, виходячи із системного та процесного підходів (рис. 1).

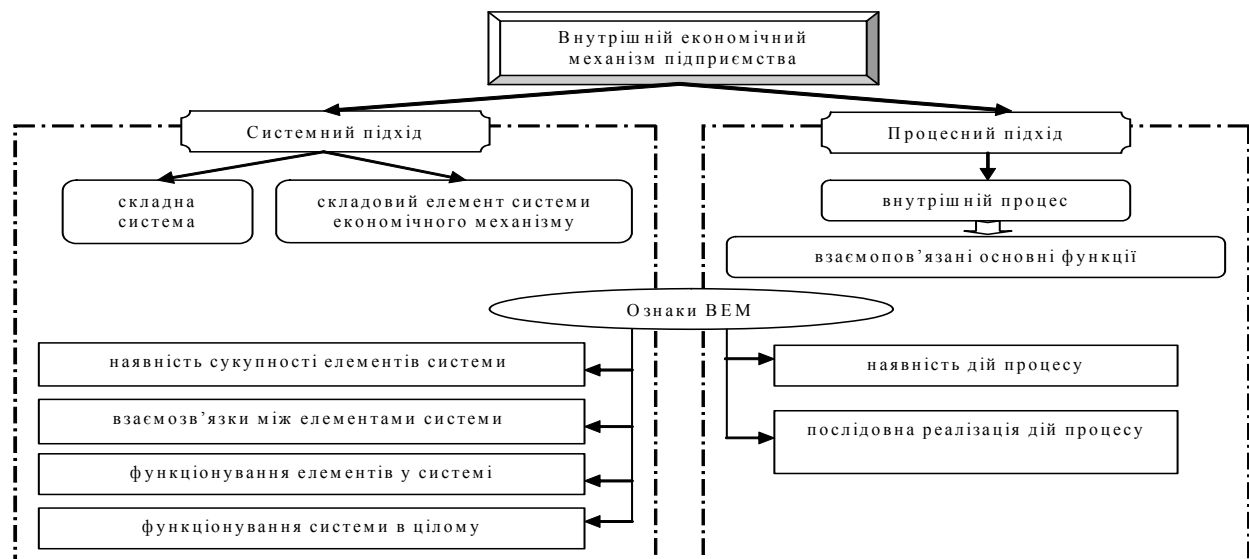

Рис. 1. Підходи до визначення внутрішнього економічного механізму підприємства

Системний підхід – це один із головних напрямків методології спеціального наукового пізнання, мета і завдання якого полягають у дослідженнях певних об'єктів як складних систем [6, с. 38; 7, с. 43]. Відповідно, система – це сукупність пов'язаних між собою елементів [8, с. 17]. Крім цього, кожний елемент цілісної системи може розглядатися як окрема відносно самостійна система.

На нашу думку, внутрішній економічний механізм підприємства з точки зору системного підходу, з однієї сторони є складовим елементом системи економічного механізму, якому він підпорядковується, з іншої – відносно самостійною складною системою, яка являє сукупність певних економічних елементів та взаємозв'язків між ними на рівні структурних підрозділів з метою досягнення поставлених цілей діяльності підприємства. В свою чергу, структурні елементи за певних умов теж можуть розглядатися як окремі системи. Тобто, внутрішній економічний механізм розглядається як певна цілісність, що складається із взаємозалежних частин, кожна з яких певною мірою характеризує ціле. У випадку зміни або порушення функціонування одного елемента, порушується робота усєї системи.

До основних ознак внутрішнього економічного механізму як системи, або елемента системи доцільно віднести наявність сукупності елементів. Виходячи з того, що будь-яка система, як зазначалось вище, складається із певної кількості складових, то внутрішній економічний механізм також поєднує в собі функціонування відповідних елементів, які розглядатимуться далі. Другою ознакою є взаємозв'язки між елементами системи, тобто всі складові внутрішнього економічного механізму є взаємопов'язаними. Так, дієвість системи внутрішнього економічного механізму підприємства залежить від дієвості всіх її складових елементів, при цьому порушення роботи хоча б одного з них призведе до порушення всієї діяльності підрозділу. Третьою ознакою є функціонування елементів у системі. Кожний елемент системи внутрішнього економічного механізму може функціонувати як відносно самостійна система, що складатиметься із певної сукупності частин, таким чином, щоб цілі систем та їх елементів були направлені на досягнення єдиного результату. Останньою, четвертою, ознакою внутрішнього економічного механізму згідно з системним підходом є функціонування системи в цілому, тобто всі елементи, попри їх відносно самостійне функціонування, повинні розглядатися як одна нерозривна цілісна система, що характеризує внутрішню діяльність підприємства.

Крім основних ознак внутрішнього економічного механізму згідно з системним та процесним підходами, при його побудові необхідно дотримуватись певної сукупності принципів, які, на наш погляд, варто поділити на загальні та специфічні (рис. 2).

Рис. 2. Принципи побудови внутрішнього економічного механізму підприємства

Загальні принципи повинні лежати в основі формування та ефективного функціонування внутрішнього економічного механізму будь-якого підприємства. Специфічні принципи досліджуваного механізму характерні для конкретних умов господарювання, зокрема приналежність підприємства до певної галузі, його організаційна та виробнича структура, специфіка діяльності, ступінь децентралізації структурних підрозділів тощо.

До системних принципів пропонується віднести наступні:

– принцип ієрархії передбачає виявлення ієрархічних зв'язків, цілей, що характерні у складних багаторівневих системах, які характеризуються впорядкованістю, організованістю взаємодії між окремими рівнями по вертикалі. Під ієрархією в даному випадку слід розуміти підпорядкованість елементів вищого рівня елементам нижчого.

– принцип оптимального поєднання децентралізації та централізації передбачає співвідношення між централізованим та децентралізованим управлінням системи в цілому та його елементів. Повністю централізована система є негнучкою, неспроможною швидко реагувати і пристосовуватися до змінних умов. Відповідно, повна децентралізація системи призводить до порушення цілісності вищої системи;

– принцип цілісності передбачає цілісність елементів системи, тобто внутрішній економічний механізм є з одного боку, цілісним утворенням, а з іншого, в її складі чітко можуть бути виокремлені цілісні елементи.

Щодо процесного підходу, то слід відзначити думку американських вчених Мескона М., Альберта М. та Хедоури Ф. [6], які зазначають, що процесний підхід розглядає взаємопов'язані функції управління. Відповідно, процес – це серія безперервних взаємопов'язаних дій направлених на досягнення поставлених цілей. Ці дії, кожна з яких само по собі являється процесом, називаються управлінськими функціями. Кожна управлінська функція теж представляє собою процес, оскільки також складається із серії взаємопов'язаних дій. Отже, процес являється загальною сумою всіх функцій. На думку авторів, процес управління складається із функцій планування, організації, мотивації і контролю.

Виходячи з процесного підходу, внутрішній економічний механізм являється послідовним процесом реалізації взаємопов'язаних функцій, направлених на досягнення кінцевого результату. Внутрішній економічний механізм як процес характеризується, по-перше, такою ознакою, як наявність певних дій процесу. Для досягнення кінцевого результату процесу внутрішнього економічного механізму виникає необхідність у розробці відповідних дій, якими виступають, як зазначалось вище, основні функції, кожна з яких, в свою чергу, також розглядається як окремий процес. По-друге, послідовна реалізація цих дій (функцій). Якщо система розглядає взаємозв'язки між її елементами, то процес акцентує увагу на послідовності виконання комплексу взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

До принципів побудови внутрішнього економічного механізму підприємства згідно з процесним підходом доцільно виділити наступні:

– принцип послідовності передбачає послідовний процес реалізації певних дій, направлених на досягнення поставленої мети;

– принцип безперервності виявляється у створенні таких організаційно-господарських та технічних умов, за яких досягається стійкість і безперервність реалізації процесу внутрішнього економічного механізму;

– принцип циклічності означає замкненість (завершеність) послідовних дій протягом певного періоду часу. Тобто завершеність одного елемента передує початку іншого.

Разом з цим, мають місце принципи побудови внутрішнього економічного механізму підприємства, що характерні для обох підходів, як системного, так і процесного. До таких принципів належать:

– принцип узгодженості виявляється у жорсткій координації усіх елементів та процесів на усіх рівнях управління внутрішнього економічного механізму;

– принцип адаптивності передбачає здатність швидко орієнтуватись та гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища;

– принцип цілеспрямованості означає, що усі елементи та процеси мають бути спрямовані на виконання загальних цілей підприємства.

Специфічними принципами внутрішнього економічного механізму підприємства, на наш погляд, є такі:

– принцип взаємопогоджуваності дій передбачає взаємопогоджувану діяльність між структурними підрозділами підприємства, спрямовану на досягнення спільної мети;

– принцип ефективності полягає у використанні підрозділами підприємства відносно мінімальної кількості витрат для досягнення максимально-можливого результату;

– принцип відповідальності передбачає відповідальність кожного структурного підрозділу за результати своєї діяльності.

Висновок. Таким чином, проведений аналіз літературних джерел з питань сутності внутрішнього економічного механізму підприємства дає підстави розглядати дану категорію, виходячи із системного та процесного підходів. Внутрішній економічний механізм підприємства з точки зору системного підходу, з однієї сторони, є складовим елементом системи економічного механізму, якому він підпорядковується, з іншої – відносно самостійною складною системою, яка являє сукупність елементів та взаємозв'язків між ними на рівні підрозділів з метою досягнення поставлених цілей підприємства. Виходячи з процесного підходу, внутрішній економічний механізм являється послідовним процесом реалізації взаємопов'язаних функцій, направлених на досягнення кінцевого результату.

Література

1. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства : [навч. посібник] / Грещак М. Г., Гребешкова О. М., Коцюба О. С. – К. : КНЕУ, 2001. – 228 с.

2. Цигилик І. І. Підприємство і внутрішній економічний механізм в умовах підприємництва / І. І. Цигилик // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 11. – С. 3–9.
3. Круш П. В. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посібник / [П. В. Круш, С. О. Тульчинська, Р. В. Тульчинський, С. О. Кириченко, О. В. Кривда та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.
4. Руденко Г. В. Внутрішній економічний механізм інтегрованих металургійних комплексів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Г. В. Руденко. – К. : КЕУ, 2005. – 239 с.
5. Доберчак Н. І. Організація внутрішньофірмових господарських відносин промислових підприємств (на прикладі машинобудування) : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук / Н. І. Доберчак. – Хм., 2003, – 20 с.
6. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; [пер. с англ.]. – М. : Дело, 1999. – 800 с.
7. Абовский Н. П. Творчество: системный подход, законы развития, принятие решений / Абовский Н. П. – М. : СИНТЕГ, 1998. – 312 с.
8. Гиг Дж. Ван. Прикладная общая теория систем / Гиг Дж. Ван ; [пер. с англ.]. – М. : Мир, 1981. – 733 с.

Надійшла 19.08.2011

УДК 338:519.876.5:336.14

Н. М. КОРКУНА, Г. Г. ЦЕГЕЛИК
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ СТАВКИ З ВИКОРИСТАННЯМ МОДИФІКОВАНОЇ КРИВОЇ ЛАФФЕРА

В статті розв'язана задача визначення оптимальної сукупної податкової ставки, за якої відрахування в бюджет буде максимальним, у випадку, використання модифікованої кривої Лаффера. Для визначення оптимальної податкової ставки виведено відповідне рівняння.

In this article, the problem of determining an optimal tax rate, in the case of the modified Laffer Curve, is solved. In this case the budget allocations will be maximal. For determining the optimal tax rate the corresponding equation is considered.

Ключові слова: державне регулювання оподаткування, податкове навантаження, сукупна податкова ставка.

Вступ. Незалежно від того, яку модель економічного розвитку обирає держава, обов'язковим елементом її моделі є податки. Податкам належить основна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів, зокрема, механізму державного регулювання ринкової економіки, одним із складників якого є бюджетно-податкове регулювання. Дуже важливою проблемою є оптимізація податкової політики держави, яка є недосконалою. Про це свідчить надмірна кількість змін у податковому законодавстві протягом останніх років, велика кількість податків і податкових зборів, що руйнує стрункість та цілісність податкової системи; а також оцінки експертів щодо значних розмірів тіньової економіки.

Перехід до ринкових відносин у нашій країні потребує використання в процесі державного регулювання діяльністю суб'єктів господарювання найбільш ефективних методів їх оподаткування, визначення оптимальних ставок оподаткування цих суб'єктів. Адже надто низькі податкові ставки ведуть до малих податкових зборів, а надто великі – до переходу підприємницької діяльності у тіньовий сектор економіки. Так в Україні, за даними Держкомстату, у 2010 році кількість «нелегалів», які працюють у тіньовому секторі економіки зросла на 179,3 тис. осіб. Реальні цифри «випливали» коли Державний комітет статистики провів вибірковий аналіз економічної активності домогосподарств, організацій, установ та підприємств, а отримані дані звірів з інформацією, наданою Державною службою зайнятості. За результатами «перевірки», 4,6 млн українців працювали минулого року без оформлення. А це 22,9% від загальної кількості зайнятого населення віком від 15 до 70 років [1]. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають наукові дослідження, які стосуються визначення оптимального податкового навантаження в державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з визнаних моделей, яка на якісному рівні дає змогу зрозуміти взаємозалежність між величиною встановленої сукупної податкової ставки та обсягом податкових надходжень, є крива Лаффера. Суть її полягає в тому, що при поступовому збільшенні податкової ставки від нуля сума податкових надходжень спочатку зростає, досягає максимуму, а при подальшому збільшенні податкової ставки – поступово зменшується.

Як показано в роботах [2–6], форма кривої Лаффера може описуватися формулою:

$$F(x) = \lambda x^\alpha (1-x)^\beta,$$